

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Абрамов Дмитро Олександрович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти зі спеціальності
011 «Освітні, педагогічні науки»
освітньо-професійної програми
«Позашкільна освіта»,
Полтавського національного
педагогічного університету імені
В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

Лебедик Леся Вікторівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецтвознавства
та позашкільної освіти
Полтавського національного
педагогічного університету імені
В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

Важливе значення для вдосконалення позашкільної освіти в умовах війни і сучасних освітніх трансформацій має успішне формування ціннісних орієнтирів вихованців закладів позашкільної освіти та відповідальність педагогів за його результати. Тому важливо, на основі наших попередніх наукових досліджень [1–10; 14–15 та ін.] сформулювати рекомендації щодо формування професійних ціннісних орієнтацій у вихованців закладів позашкільної освіти. У статті спробуємо окреслити шляхи, педагогічні умови, етапи формування педагогами професійних ціннісних орієнтацій у вихованців закладів позашкільної освіти, розкрити стратегію удосконалення ролі педагогів закладу у формуванні професійних ціннісних орієнтацій вихованців закладів позашкільної освіти, виробити методичні рекомендації щодо удосконалення ролі педагогів у формуванні професійних ціннісних орієнтацій вихованців закладів позашкільної освіти – сприяння їхньому становленню як основних суб'єктів власної ціннісної сфери.

Важливими передумовами успішного виконання функції педагогів щодо формування у вихованців закладів позашкільної освіти професійних ціннісних орієнтацій є: а) забезпечення відповідальності за його результати; б) здатності до управління адекватним вибором дій вихованців; в) управління їхнім самовизначенням у різних ситуаціях.

Ціннісні пріоритети вихованців закладів позашкільної освіти можуть формуватися і розвиватися за безпосереднього впливу різних зовнішніх і внутрішніх чинників. Однак, важливу роль у виховному процесі відіграють заклади позашкільної освіти як важливі осередки соціалізації вихованців, які мають реальні можливості для залучення своїх вихованців до прогресивних ідеалів, світових, європейських і національних цінностей, сформувати вихованців свідомими й активними членами вітчизняного соціуму. Вирішення цього завдання представники педагогічної науки і освітянської практики вбачають, насамперед, у реформуванні системи освіти, упровадженні педоцентричного й аксіологічного підходів, які передбачають зміщення акцентів з навчання вихованців закладу конкретній системі знань і вмінь (чому традиційною організацією освітнього процесу надавалася першочергова увага), на їхнє озброєння певними ціннісними домінантами (які забезпечать соціально значущу спрямованість життєвої активності вихованців).

У психолого-педагогічних наукових пошуках, як показав аналіз останніх публікацій, багатьма вітчизняними дослідниками розроблялися проблеми виховання у здобувачів освіти ціннісних орієнтацій (І. Бех, М. Боришевський, Т. Бутківська, Л. Ваховський, В. Гриньова, І. Зязюн, П. Ігнатенко, Н. Коваль, Л. Крицька, В. Лозова, В. Лутай, С. Максименко, В. Огнев'юк, Р. Скульський, В. Стрельников [13; 15], В. Струманський, Л. Хомич та ін.), проблеми підготовки педагогів (у т.ч. закладів позашкільної освіти) до виховної діяльності (Н. Бордовська, М. Васильєва, О. Дубасенюк, Л. Кравчук, Л. Лебедик [1–2; 5], О. Матяш, В. Місько [11], Л. Степашко, В. Стрельников [11–12], О. Сухомлинська та ін.).

Вивченням ціннісних орієнтацій вихованців займалися зарубіжні дослідники, зокрема, засновники філософсько-психологічної гуманістичної концепції А. Маслоу і К. Роджерс та їхні послідовники, особливу увагу приділяли ціннісній орієнтації вихованців, психолого-педагогічним умовам актуалізації їхньої суб'єктної життєвої позиції, визначенню цілей, завдань, змісту освіти, розгляду переважно теоретичних аспектів означеної проблеми. Тому є важливим, на основі наших попередніх досліджень і узагальнень наявного досвіду [1–10; 14–15 та ін.], сформулювати рекомендації щодо удосконалення ролі педагогів у формуванні у вихованців закладів позашкільної освіти належних професійних ціннісних орієнтацій.

Метою дослідження є виявлення і формулювання рекомендацій щодо удосконалення ролі педагогів з формування професійних ціннісних орієнтацій у вихованців закладів позашкільної освіти.

Основні ідеї щодо підготовки педагогів закладів позашкільної освіти до виховної діяльності, організації і здійснення освітнього процесу у них на засадах педоцентричного й аксіологічного підходів знайшли відображення в Законах України «Про вищу освіту», «Про освіту», інших державних документах, де наголошується на важливості забезпечення ефективного функціонування закладів освіти у нових соціокультурних умовах (а тепер – і воєнної агресії), формування особистостей вихованців закладів позашкільної освіти на засадах загальнолюдських, світових, загальноєвропейських та національних цінностей.

Сучасна позашкільна освіта має підготувати вихованця закладу позашкільної освіти до самореалізації у житті свій потенціал. Важливим є формування педагогами закладу позашкільної освіти вихованця, який зможе адаптуватися до постійних соціальних змін (завдяки сформованим у нього професійним ціннісним орієнтаціям).

Підготовка педагогів закладів позашкільної освіти до виховної діяльності полягає в тому, що він має усвідомлювати, що оптимальним часом для формування у вихованців професійних ціннісних орієнтацій є підлітковий вік, вміти допомогти їм у становленні їхніх ціннісних орієнтацій.

Удосконалення ролі педагогів у формуванні професійних ціннісних орієнтацій у вихованців закладів позашкільної освіти залежить від багатьох чинників: глибоких і дієвих знань педагогів про цінності, ціннісні орієнтації, а також професійні ціннісні орієнтації, досліджені у філософії освіти, психології, педагогіки, соціології; вміння контролю за плануванням діяльності вихованців закладів позашкільної освіти у цікавих їй професіях; зв'язку теорії і практики у навчанні вихованців професії; організованої професійної практики вихованців; наявності можливостей у вихованців закладів позашкільної освіти для саморозкриття й самореалізації у якійсь професії; підбору технологій навчання вихованців; розвитку їхнього уміння рефлексувати; читання вихованцями закладу позашкільної освіти книжок, написання творів-есе, перегляд фільмів з професійної тематики; тестування нахилів вихованців закладів позашкільної освіти; проведення психолого-педагогічних тренінгів педагогами у закладі позашкільної освіти, метою яких є формування у вихованців закладів позашкільної освіти належних професійних ціннісних орієнтацій тощо.

Для формування у вихованців професійних ціннісних орієнтацій у закладі позашкільної освіти слід допомогти їм пізнати і прийняти себе, знати свої природні задатки, здібності, переваги і недоліки. Кожен вихованець закладу позашкільної освіти не лише формується цілісною, гармонійною особистістю, яка здолає труднощі на своєму життєвому шляху й отримуватиме фінансову винагороду за свою працю, а зможе стати Людиною і особистістю.

Метою удосконалення ролі педагогів у формуванні ціннісних професійних орієнтацій вихованців закладів позашкільної освіти є сприяння педагогом становленню вихованців як суб'єктів ціннісно-сислової сфери. Для цього важливо створити такі психолого-педагогічні умови:

- 1) усвідомлення вихованцями закладу позашкільної освіти системи ціннісних орієнтацій, яка є їм близькою;
- 2) спрямованість вихованців на гуманістичні цінності;
- 3) мотивації особистісного, професійного самовизначення;
- 4) розвитку у вихованців активної професійної позиції;
- 5) збагачення їхнього суб'єктного ціннісного досвіду;
- б) комплексна теоретична, методична та практична професійна підготовка вихованців закладів позашкільної освіти [1, с. 22–25].

Удосконалення ролі педагогів у формуванні професійних ціннісних орієнтацій вихованців має етапи: 1) формування педагогом їхніх пріоритетних життєвих цінностей, або «рівень загального»; 2) формування їхніх орієнтацій на

базові професійні цінності, допомога в усвідомленні їхньої сутності, або «рівень особливого»; 3) становлення у вихованця індивідуальної системи професійних цінностей та їх ствердження, або «рівень одиничного» [1, с. 22–25].

Отже, розвиток рефлексивної позиції вихованців забезпечує суб'єктивне сприйняття професійних цінностей ним через їх аналіз, оцінку. Проведена педагогом гурткова робота закладає фундамент тих професійних знань, який забезпечує професійне, а також духовне, культурне становлення як особистості кожного вихованця закладу позашкільної освіти.

Стратегія удосконалення ролі педагогів у формуванні професійних ціннісних орієнтацій у вихованців закладів позашкільної освіти є однією з основних, адже в структурі їхньої особистості цінності є основою становлення їхніх професійних якостей особистості, розвитку їхньої гуманістичної культури, професійних, особистісних компетенцій. Доведена ефективність удосконалення ролі педагогів у формуванні професійних ціннісних орієнтацій вихованців через інформування їх про нові явища у науці, професійні цінності.

Список використаних джерел

1. Абрамов Д. О., Лебедик Л. В. Роль педагога закладу позашкільної освіти у формуванні в учнівської молоді професійних ціннісних орієнтацій в умовах війни. *Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку* : тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 листоп. 2023 р., м. Лубни). Полтава; Лубни; Миргород, 2023. 284 с. С. 22–25.

2. Лебедик Л. В. Ефективні здоров'язберігаючі технології позашкільної освіти в умовах війни. *Збірник тез Міжнародного науково-практичного симпозиуму «Освіта, наука та культура України в світі: мобільність, глобалізація, інклюзія»*, 23-24 серпня 2022 р. за заг. ред. З. П. Ленів. Львів, 2022. 391с. С. 150–155.

3. Лебедик Л. В. Загальнодидактичні принципи підготовки педагогів закладів позашкільної освіти на основі настанов Григорія Сковороди. *Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 2 – 4 груд. 2022 р.) / за заг. ред. к.ю.н. Д. С. Луніна. Полтава, 2022. 268 с. С. 96–99.

4. Лебедик Л. В. Підготовка педагогів для закладів позашкільної освіти на засадах партнерства у контексті Української Хартії вільної людини. *Формування національної ідентичності українця через цінності Української Хартії вільної людини (м. Тернопіль, Україна, 20-21 жовтня 2022 року)*. Науковий, методичний, інформаційний збірник ТОКШПО / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКШПО, 2022. 491 с. С. 270–274.

5. Лебедик Л. В. Розвиток особистості педагогічного працівника закладу позашкільної освіти у безпечному освітньому середовищі. *Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення* (м. Тернопіль, Україна, 03 берез. 2023 р.). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко,

О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль : ТОКІППО, 2023. 416 с. С. 225–229.

6. Лебедик Л. В. Розвиток професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти на основі педагогічних поглядів Григорія Сковороди. *Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди* : колективна монографія / за заг. ред. к.ю.н. Д. С. Луніна. Полтава : Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2022. 360 с. С. 89–97.

7. Лебедик Л. В. Створення та розвиток безпечного освітнього середовища закладу позашкільної освіти в умовах воєнного стану. *Освітній менеджмент: успішні практики й виклики в контексті розбудови НУШ* : матеріали Міжрегіон. наук.-практ інтернет-конф. Полтава, 19 квіт. 2023 р. : за заг. ред. С. В. Королюк, О. В. Касьянової. Полтава : ПАНУ, 2023. 94 с. С. 51–53. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/22120>

8. Лебедик Л. В. Технології підготовки майбутніх фахівців-педагогів системи професійної та технологічної освіти до роботи в закладах позашкільної освіти. *Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній і комп'ютерній галузях*: матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (21-22 верес. 2023 р.). Запоріжжя: БДПУ, 2023. 192 с. С. 98–100.

9. Лебедик Л. В. Управління розвитком креативності особистості. *Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті*: зб. наук. праць [за заг. ред. О. А. Федій, відп. ред. Ю. Г. Павленко] / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Вип. 5. Полтава : Сімон, 2022. С. 105–115.

10. Лебедик Л. В. STEAM-технології навчання майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти. *Актуальні аспекти розвитку STEAM-освіти в умовах євроінтеграції*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ інтернет-конф. (м. Кропивницький, 21 квіт. 2023 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. 405 с. С. 143–145.

11. Місько В. В., Стрельников В. Ю. Розвиток інформаційної компетентності педагога закладу позашкільної освіти в умовах війни. *Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку* : тези доповідей ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 листоп. 2023 р., м. Лубни). Полтава; Лубни; Миргород, 2023. 284 с. С. 60–63.

12. Стрельников В. Ю. Концептуальні засади підвищення кваліфікації педагогів закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю. *Освітній фактор. Всеукраїнський науково-педагогічний журнал*. 2022. С. 106–109. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19211>

13. Стрельников В. Ю. Технології «діадної взаємодії» та ситуаційного навчання студентів. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 71. С. 34–38. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10120>

14. Lebedyk L. V. Possibilities of application of the a person-centered approach in the training of teachers of out-of-school education institutions. *Scientific World Journal Issue*. No19. Part 4 May 2023. P. 42–51.

15. Lesya Lebedyk, Viktor Strelnikov. Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. *Educational space: post-non-classical perspectives* / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhypova. Varna: Varna university of management, 2023. 261 p. P. 128–157.